

40.

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 3. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

40.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

07-11 MAYIS 2018
ÇANAKKALE

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3627-3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 183-3

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ZME

07-11 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen
40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
anakkale Onsekiz Mart niversitesi'nin katkılarıyla
gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Arel Grsel Tanıtım San. Tic. Ltd. şti.

e-ISSN: 2667-8845

Kapak Fotoğrafı: *Rüstem ASLAN*
Troya renyeri 2017 Yılı Kazı alışmaları

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil zme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2019

40. ULUSLARARASI KAZI, ARAşTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 40th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOOMETRY

Prof. Dr. Nurettin ARSLAN	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı-Assos Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Rüstem ASLAN	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Troia Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Andreas SCHACHNER	(Boğazköy-Hattuşaş Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı)
Doç. Dr. Olivier Can HENRY	(Labraunda Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Onur ÖZBEK	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Timothy HARRISON	(Tell Tayınat Kazı Başkanı)
Doç. Dr. Göksel SAZCI	(Maydos-Kilisetepe Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE	(Aslantepe Kazı Başkanı)
Doç. Dr. Aslı Erim ÖZDOĞAN	(Çayönü Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Michael HOFF	(Antiocheia Ad Cragum Kazı Başkanı)
Dr. Masako OMURA	(Yassihöyük Kazı Başkanı)

ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metinlerinin aŐağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
- * Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
- * Bildiri sahiplerinin isimleri başlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı,
- * Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “*in-situ*” italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışılmış kısıltmalar dışında kısıltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.
- * Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
- * Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
- * Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
- * Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olmalı,
- * Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
- * Yayım için telif anlaşması gerektiren Googlearth gibi görseller kullanılmamalı,
- * Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazışma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç **1 Ağustos tarihine kadar**, yayinlar@kulturturizm.gov.tr e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildirimler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:), and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to yayinlar@kulturturizm.gov.tr until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Demet KARA, Murat AKAR Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları.....	1
Murat ARSLAN, Nihal TÜNER ÖNEN 2017 Yılı Phaselis Kazı Çalışmaları	13
Hüseyin Murat ÖZGEN Adramytteion (Ören) 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları.....	23
Musa KADIOĞLU, C. ÖZBİL, M. ADAK, Ö. VAPUR Ç. GENÇLER GÜRAY, Y. KILIÇ, İ. KOPÇUK 2017 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (8. Sezon).....	45
Mustafa BEYAZIT, Yasemin BEYAZIT, Başaran Doğu GİTAL, Şuayip ÇELEMOĞLU, Alper ATICI, Hasan Hüseyin BAYSAL Kale-i Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri ve Kavaklıpınar Mevkii Kale-i Tavas Mezarlığı Kazıları 2017	71
Mustafa BÜYÜKKOLANCI, Gülgün YILMAZ, Fuat YILMAZ, Sinan MİMAROĞLU Ayasuluk Tepesi ve Aziz Yuhanna Kilisesi 2017 Kazı ve Onarım Çalışmaları	85
Nicholas CAHILL Sardis, 2017	97
Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA Burgaz (Palaia Knidos) 2017 Yılı Çalışmaları	117
Nuran ŞAHİN, Onur ZUNAL, Gülşah GÜNATA Klaros 2017	137
Nurettin ARSLAN, Caner BAKAN, Beate BÖHLENDORF-ARSLAN Eva-Maria MOHR, Klaus RHEIDT 2017 Yılı Assos Kazı Çalışmaları.....	155
Yılmaz AKKAN, Nurettin ÖZTÜRK, Mehmet KARAOSMANOĞLU 2017 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları.....	173

Osman DOĞANAY, Bülent İŞLER, Hatice KÖRSULU Nesrin AYDOĞAN İŞLER Tyana Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları	185
Ömer ÖZYİĞİT 2017 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları.....	207
Önder İPEK, Emine SÖKMEN Örükaya Arkeolojik Kazı ve Araştırma Projesi 2017 Yılı Çalışmaları.....	225
Roland R.R. SMITH Aphrodisias 2017	239
Remzi YAĞCI, Davut YİĞİTPAŞA Soloi Pompeiopolis Kazıları 2017	265
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BİBER, Sinan KILIÇ Hakan YILMAZ Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2017 Yılı Çalışmaları	275
Armağan ERKANAL, Rıza TUNCEL, Gizem ALPARSLAN 2017 Yılı Panaztepe Kazısı Sonuçları	297
Rüstem ASLAN Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları.....	313
Scott BRANTING, Sevil BALTALI TIRPAN, Joseph LEHNER, Dominique LANGIS-BARSETTI, Tuna KALAYCI, Yasemin ÖZARSLAN, Nilüfer YÖNEY, Burak ASİLİSKENDER, Sarah R. GRAFF, Lucas PROCTOR, Paige PAULSEN Kerkenes 2017	333
Sema ATİK KORKMAZ Letoon 2017	351
Sema DOĞAN, Ebru Fatma FINDIK, Vera BULGURLU Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları-2017	365
Serdar AYBEK, Onur GÜLBAY, Burak ARSLAN, Yılmaz BALIM 2017 Yılı Metropolis Arkeolojik Araştırmaları	381

K. Serdar GİRGİNER, Özlem OYMAN-GİRGİNER, M. Furkan TUFAN, M. Cem FIRAT, Ayça GERÇEK, Orkun H. KAYCI, Hakan GERÇEK, Erkan DÜNDAR 2017 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı Sonuçları	397
Sevinç GÜNEL Çine-Tepecik Höyüğü 2017 Yılı Kazıları	415
Şahin YILDIRIM Satala 2017 Yılı Kazı ve Araştırma Çalışmaları	429
Şahin YILDIRIM, Edward DANDROW, Lana WILLIAMS, Ali BORA, Peter SINELLI Tios-Tieion 2017 Yılı Kazı Çalışmaları.....	437
Şevket DÖNMEZ, Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT, Salih KAYMAKÇI, Burçin ADISÖNMEZ, Fidane ABAZOĞLU Oluz Höyük Onbirinci Dönem (2017) Çalışmaları	449
Şükrü ÖZÜDOĞRU Kibyra 2017 Yılı Çalışmaları.....	463
Taner KORKUT, Çilem UYGUN, Bilsen ÖZDEMİR Tlos 2017 Kazı Etkinlikleri	471
Timothy P. HARRISON, Elif DENEL, Stephen BATIUK Tayinat Höyük Kazıları, 2017.....	483
Timur DEMİR, Makbule EKİCİ Yenice Höyük 2016-2017 Yılı Çalışmaları	503
Tunç SİPAHİ Eskiyapar Höyük 2017 Yılı Kazısı	521
Turgut Hacı ZEYREK, Ali Nadir ZEYREK Kastabala Kazı Çalışmaları 2017.....	537
Umut ALAGÖZ Kırıkkale Delice İlçesi Elmalı Köyü Mozaik Kazı Alanı	547
Ünsal YALÇIN, Önder İPEK, Gönül YALÇIN, Hamza EKMEN Derekutuğun 2017 Kazı Çalışmaları	557

Vecihi ÖZKAYA, Feridun S. ŞAHİN Körtik Tepe 2017 Kazısı	575
Vedat KELEŞ, Hasan Ertuğ ERGÜRER, Hasan KASAPOĞLU, Ersin ÇELİKBAŞ, Kasım OYARÇİN, Hazar KABA, Alper YILMAZ, Büşra Elif KASAPOĞLU, Michael Deniz YILMAZ, İsmail AKKAŞ, Enver AKIN Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları	595
B. Yelda OLCAY UÇKAN, Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Öğül Emre ÖNCÜ, Seçkin EVCİM, Muradiye ÖZTAŞKIN Olympos Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları.....	617
Yusuf ALBAYRAK Şanlıurfa Kale Eteği Nekropolü 2015–2017 Yılları Kazı ve Temizlik Çalışmaları	639
Yusuf ALBAYRAK Soğmatar Nekropolü 2017 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları.....	651
Ersin DOĞER, Yusuf SEZGİN, Mesut EROĞLU Baykal BAŞDEMİR Aigai 2016–2017 Yılları Çalışmaları.....	669
S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, A. Emirhan BULUT, Umut ZOROĞLU, Leyla YORULMAZ, S. Okan AKGÖNÜL Kurul Kalesi 2017 Yılı Kazı Çalışmaları	691
Zeliha DEMİREL GÖKALP, A. Ceren EREL, Nikos TSIVIKIS, Hasan YILMAZYAŞAR Amorium Kazıları 2017.....	713

AİGAI 2016-2017 YILLARI ÇALIŞMALARI

Ersin DOĞER*
Yusuf SEZGİN
Mesut EROĞLU
Baykal BAŞDEMİR

Aigai antik kentinde 2016-2017 yıllarında kentin savunma sistemi, Athena Kutsal Alanı ve nekropolislerinde arazi çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalara ek olarak, jeofizik araştırmalar, arkeozoolojik, antropolojik, paleopatolojik inceleme, ölçüm ve belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, arazide temizlik ve çevre düzenleme çalışmaları yapılmıştır.

2016 YILI ÇALIŞMALARI¹

2016 yılı çalışmalarının önemli bir kısmını savunma sistemi araştırmaları ve nekropolis yüzey araştırmaları oluşturmuştur.

Savunma Sistemi 2016 Yılı Çalışmaları

Yusuf SEZGİN
Mesut EROĞLU
Furkan ZİH

Aigai antik kentindeki savunma sisteminin yüzeydeki tüm hatlarının açığa çıkartılması ve analogik değerlendirmeler sonucunda tarihlendirme öneri-

* Prof. Dr. Ersin DOĞER, /TÜRKİYE., ersin.doger@gmail.com
Doç. Dr. Yusuf SEZGİN, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Muradiye Yunusemre-Manisa/TÜRKİYE, yusufsezgin.aigai@gmail.com
Arş. Gör. Mesut EROĞLU, Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Merkez-Zonguldak/TÜRKİYE, eroglu.mesut@hotmail.com
Arş. Gör. Baykal BAŞDEMİR, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Muradiye Yunusemre-Manisa/TÜRKİYE, baykal.basdemir@cbu.edu.tr

1 2016 yılı çalışmaları Prof. Dr. Ersin Doğer başkanlığında gerçekleştirilmiştir.

leri sunarak, söz konusu savunma sisteminin evrelerinin ve bu evreler içerisindeki genişleme, daralma, onarım ve yeniden inşa süreçlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmalarda savunma sistemi güzergâhı ve kalıntıları üzerini örten bitki örtüsü temizlenmiş, koordinatları alınmıştır. Fotogrametri yöntemiyle cephe, taş plan çizimleri ve 3D belgelenmeleri gerçekleştirilmiştir.

Aigai, Antik Çağda *Aspordenon* olarak bilinen Yuntdağı üzerindeki kıraç ve kayalık bir tepe üzerinde M.Ö. geç 8. yüzyılda kurulmuştur. Hellenistik Dönemde ise kurumsallaşmış bir merkezi şehir (*polis*) ve sınırlı tarım arazilerine sahip köylerden (*komai*) oluşan bir kırsal alan (*khora*)² olmak üzere iki temel yerleşim kümesinden oluşmaktadır.

Batısında Seklik Deresi ve doğusunda Kocaçay/Güzelhisar (Pythikos/Titnaios)³ olmak üzere hayati öneme sahip iki akarsu kaynağı tarafından çevrelenen Aigai, güneyinde birleşen bu akarsular sayesinde bir yarımada görünümüne sahiptir. Denizin sağladığı imkânlardan 12 km. uzakta kurulan Aigai antik kentinde, Larisa/Buruncuk, Temnos/Görece, Pergamon ya da Assos ile benzer bir şekilde “tepe yerleşim” modelinin benimsendiği görülmektedir. Bu tercihlerin iki temel sebebi olmalı. Bunlardan ilki, kentin kuruluş döneminde bölgenin konjonktürel durumu ve güvenlik kaygısı⁴, bir diğeri ise su kaynaklarına yakınlıktır.

Kentin topoğrafik durumu, yerleşim planlaması ve savunma sisteminde şüphesiz belirleyici olmuştur. Kuzey ve doğu yamaçlar savunmaya uygun fakat yerleşim için oldukça sarp, güney ve güneybatı yamaçlar ise yerleşime uygun, fakat sahip olduğu az eğimle birlikte savunulması zor yapıdadır. Doğal sınırları içerisinde kendi savunma sistemini inşa eden kent, farklı dönemlerdeki kentsel planlama faaliyetleri sırasında inşa edilen kademeli savunma hatları sayesinde birden çok yerleşim alanına bölünmüştür.

Arkaik Dönemde, surlarla çevrili üçgen şeklinde bir alana sahip kent yaklaşık 6 ha. genişliğindedir (Harita: 1.1). Bu dönemde surlar içinde nüfus 600-800 birey arasında olmalıdır. Antik Yunan kent-devleti kültürü üzerine yürü-

2 Hansen 2013, 259.

3 Reinach et al. 1887, 20, 34-35; Berlet 1912, 40; Schuchhardt 1912, 69, 105-106.

4 Bu tür yerleşimlerin seçimindeki en önemli etken güvenlik gerekçeleridir (Winter 1971, 16); Hansen 2013, 263.

tülen demografik çalışmalardaki örneklerden yola çıkarak önerilen bu sayı, surlarla çevrili alanın 23 ha. genişliğe ulaştığı Hellenistik Dönemde 2300-3000 bireye kadar artmaktadır⁵.

Kenti içine alan Arkaik sur duvarları yaklaşık 1150 m. uzunluğunda ve 1-2 m. genişliğindedir. Arkaik surun 830 m. uzunluğundaki bölümü günümüzde takip edilebilmektedir. Duvar örgüsü incelendiğinde, kaba polygonal taşlardan ve kabaca işlenmiş dörtgen bloklardan oluşan iki farklı örgü tipi göze çarpmaktadır. Agora binasının güneybatı yakınındaki teras duvarı kalıntısında görülen Lesbos tipi polygonal örgü Geç Arkaik Dönem özelliği yansıtmaktadır (Harita: 2.3; Resim: 1). Teras duvarı, bulunduğu nokta açısından önemlidir, çünkü bu nokta arkaik savunma hattının devamıdır. Hellenistik Dönemde kentin genişlemesiyle inşa edilen savunma hattının ardından Arkaik surlar bazı alanlarda önemini yitirmiş ve yapıları taşıyan teras duvarlarına dönüşmüştür⁶. Arkaik kente giriş Demirkapı (Harita: 2.G1) ve Yeni Kapı (Harita: 2.G2) üzerinden sağlanmaktaydı.

Hellenistik Dönemde akropolisin kuzeyine yeni bir savunma hattı inşa edilirken (Harita: 1.4), güney yamaca ikinci bir sur ve dış sur işlevi gören üçüncü bir sur daha inşa edilmiştir (Harita: 1.5-6). M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği düşünülen surlarla birlikte kent 23 ha. genişliğe ulaşmıştır.

Aigai'daki Hellenistik Dönem surlarının inşasıyla ilişkili bazı siyasi olaylar ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, bölgenin hâkimiyeti için Pergamon Krallığı ile Seleukoslar arasında yaşanan çatışmalar ve Akhaios'un M.Ö. 223-218 yılları arasında bölgeyi kısa süreli işgalidir⁷. Diğer taraftan, II. Eumenes döneminde savaşı geçiren M.Ö. 179-174 yılları arasında Pergamon'un savunma sisteminin güçlendirildiği öne sürülmektedir⁸. Belki de Aigai savunma sistemi bu tarihlerin birinde, büyük ihtimalle de ikincisinde onarılmış, genişletilmiş ve güçlendirilmiştir.

5 Hansen 2006a, 74-75; "Shotgun method" ile ilgili detaylı bilgi için ayr.bkz. Hansen 2006b.

6 Lawrence 1979, 146; Aynı durum, Athena Kutsal Alanını destekleyen teras duvarında da gözlenmektedir (Bohn - Schuchhardt 1889, 37 Abb.40). Diğer örneği, Pergamon'da Eumenes II surlarının inşasıyla önemini yitiren Philetairos surlarında görülür (Pirson 2014, 216-217 fig. 5).

7 Polybius, Histories, 4.48.2; 5.77.2; Radt 2002, 29-30.

8 Radt 2002, 36.

Diğer bir siyasi olay, II. Attalos ile II. Prusias arasında M.Ö. 156-154 yılları arasında gerçekleşen savaştır. Antik kaynaklar, tahribata uğrayan kentlerin zararının karşılanması amacıyla II Prusias'ın 100 talent ödemeye mahkûm edildiğini aktarmaktadır⁹. Pergamon etkili kent planlaması ve imar programları kapsamında Aigai'da *bouleuterion*, agora binası, *stolar*, tiyatro, *gymnasion* ve Athena kutsal alanı M.Ö. 2. yüzyıl ortalarından hemen sonra inşa edilmiştir. Bu kadar maliyetli bir imar programının yürütülmesinde Pergamon'un desteği ve II. Prusias tarafından ödenen savaş tazminatının önemli bir payı olmalıdır. Hellenistik Dönemde inşa edilen surların da bu dönemde onarıldığı, genişletildiği ya da güçlendirildiği düşünülebilir.

Kentin kuzey yamacına inşa edilen Hellenistik surun uzunluğu yaklaşık 630 metredir (Harita: 2.4). Yaklaşık 3 ha. genişliğindeki bir alanı kapsayan savunma hattından kente girişi sağlayan kapı, antik yolun kuzey nekropolisten dirsek yaptıktan sonra kente uzandığı noktadadır (Harita: 2.G3). Güney yamaçtaki Hellenistik sur ise yaklaşık 1080 m. uzunluğundadır (Harita: 2.5). Tiyatro, *gymnasion* ve Demeter-Kore Tapınağı'nın uzandığı yukarı terası da içine alan sur duvarı yaklaşık 7 ha. genişliğinde bir alanı kapsamaktadır. Muhtemelen M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında, güneyindeki dış sur duvarının (Harita: 2.6) inşasından sonra bir bölümü *diateikhisma* işlevi üstlenmiştir. *Diateikhisma* üzerinde doğrusal kenarlara sahip polygonal (Harita: 2.7-8; Resim: 2.1-2), kaba polygonal (Harita: 2.9-10; Resim: 2.3), kesme blok taşlardan *isodomik* ya da *pseudo-isodomik* örgü (Harita: 2.11; Resim: 2.4) gibi farklı duvar teknikleri göze çarpmaktadır.

İç kısımdaki Hellenistik sur duvarı, eğimin arttığı doğu ve batı kısımlarda eğime dik ya da çapraz olarak uzanmaktadır. Böylelikle kule ya da bastion ihtiyacı azaltılmıştır. Eğimin nispeten daha az olduğu güney kısımda, Priene, Kremna (Psidia) ve Dura-Europos örneklerindeki¹⁰ gibi aralıklı bir şekilde çıkıntı yapan sur duvarı sayesinde daha az maliyetle kule ya da bastion ihtiyacı karşılanmıştır. Duvarın doğu bölümü, Gortys (Arkadia)¹¹, Pergamon (II. Eu-

9 Polybius, *Histories*, 33.13.

10 Martin 1956, 115 fig. 11; 159 fig. 22; 166 fig. 26.

11 Maher 2012, 466 fig. 7.19.

menes surlarının doğu bölümü)¹², Priene, Miletos¹³ ve Ephesos¹⁴ örnekleriyle benzer şekilde testere dişi şeklinde planlanmıştır.

İç kısımdaki Hellenistik sur, eğimin az olduğu güneybatı kısımda eğime paralel olarak uzanmaktadır. Bu kısım dört adet dörtgen planlı kule ile desteklenmiştir (Harita: 2.T2-T5). Bunlardan T3 isimli kule 5,80x5 m. genişliğindedir ve diğer üç kuleye oranla daha iyi korunmuştur (Çizim: 1). T3 isimli kule, kesme blok taşların enine ve boyuna yerleştirildiği *isodomik* örgüye sahiptir. Kule, geç evrede eklenen 3,60x3,60 m. genişliğindeki bir payanda ile güçlendirilmiştir. Payanda kesme blok taşlardan *pseudo-isodomik* örgüye sahiptir. Her iki duvar tekniği de Hellenistik Dönem’de yaygın olarak kullanılmıř¹⁵ ve Pergamon’daki II. Eumenes ve II. Attalos Dönemi duvarlarıyla paralellik göstermektedir¹⁶.

İç ve dış Hellenistik surların arasında kalan alan yaklaşık 7,3 ha. genişliğindedir. 1-2 m. kalınlığında ve yaklaşık 865 m. uzunluğundaki savunma hattının büyük bir kısmı tahrip olmasına karşın, temel için düzenlenen anakaya yatakları duvarların uzandığı güzergâhın saptanmasında yardımcı olmuştur (Resim: 3.2). Kısmen korunmuş duvar temelleri, savunma hattının neredeyse tümünde kesme blok taşlardan *isodomik* ve *pseudo-isodomik* örgü tekniğinin kullanıldığını göstermektedir (Resim: 3.1, 3). Duvar tekniği açısından Pergamon’daki M.Ö. 2. yüzyıl tarihli sur duvarları ile benzerlik taşımaktadır.

Diateikhismada dörtgen kuleler tercih edilirken, dış surda yuvarlak planlı 5 adet kule tercih edilmiştir (Harita: 2.T6-T10). Bunlardan T6 ve T7 isimli iki kule güney uçta yer almaktadır (Resim: 3.4). Dış çapı 9,65 m. olan kulelerin duvar kalınlıkları 1,10 m.dir. Güneydeki kapıyı koruyan bu iki kule, enine ve boyuna yerleştirilmiş kesme blok taşlardan *isodomik* duvar örgü tekniğine sahiptir. Yuvarlak planlı kuleler, dörtgen planlılara oranla daha çok maliyetlidir ve daha uzun süreli işgücü gerektirmektedir. Bununla birlikte, dayanıklılıkları ve sahip olduğu geniş manevra alanı sebebiyle özellikle eğimin az olduğu saldırıya açık alanlarda, dış surlarda, köşe noktalarında ve kapılarda sıklıkla tercih edilmiştir.

12 Pirson 2014, 216 fig. 5.

13 Kleiner 1968, 26 Abb. 14.

14 Akarca 1998, 51 res. 21.

15 Scranton 1941, 99; Winter 1971, 81.

16 Conze 1913a, 203. 209; Conze 1913b, Taf. 16,1. 17,2.

T6 ve T7 kulelerinin arasındaki mesafe yaklaşık 11 m.dir. Bu alandaki enkazda tespit edilen kemer taşları, söz konusu iki kulenin kemerli ve anıtsal bir kapıya eşlik ettiğini göstermektedir (Harita: 2.G4). Kapı, Kyme ve Myrina üzerinden kente ulaşan antik yol ile bağlantılıdır.

Çalışmalar sırasında Demeter-Kore Tapınağı (Harita: 2.18), tiyatro (Harita: 2.19) ve *gymnasionu* destekleyen (Harita: 2.20) teras duvarı da incelenmiştir (Harita: 2.21). No.21 olarak isimlendirilen 90 m. uzunluğundaki teras duvarının kuzeybatı kısmında doğrusal kenarlara sahip polygonal örgü (Resim: 4), güneydoğu kısmında kesme blok taşların enine ve boyuna yerleştirildiği *isodomik* örgü kullanılmıştır. Ayrıca yine kuzeybatı kısmında üçgen planda tasarlanmış mazgal delikleri (*thurides toskai*) yer almaktadır (Resim: 4)¹⁷. Dolayısıyla, söz konusu duvarın erken evrede (muhtemelen M.Ö. 4-3. yüzyıllar) sur duvarı olarak inşa edildiği, fakat geç evredeki (muhtemelen M.Ö. 2. yüzyıl ortaları) büyük imar programı sırasında, yukarıda söz edilen yapının inşasıyla birlikte teras duvarına dönüştüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca, duvarın arka cephesinde bindirmeli kemerler uzanmaktadır. Bu durum, arka cephedeki kemerli kısmın esasında erken evrede ilk kata ait *parodos* görevi üstlendiğine işaret etmektedir. Geç evrede, sur duvarının arkasında uzanan istinat duvarının inşasıyla birlikte, *parodosun* 0,80 m. genişliğinde bir *peristasis*e dönüştürülmüş, bindirmeli kemerler de iki duvar arasındaki bağlayıcı elemanlara dönüştürülerek kullanılmıştır. Güneyde inşa edilen iki kademeli savunma sisteminin, buradaki duvarın savunma işlevini gereksiz kıldığı da düşünüldüğünde mevcut öneri kuvvetlenmektedir.

Nekropolis 2016 Yılı Çalışmaları

Yusuf SEZGİN

Baykal BAŞDEMİR

Ceyda EROĞLU

Ayşe ÇELEBİ

L'Agence nationale de la recherche (ANR, Fransa) ile Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG, Almanya) tarafından desteklenen ve 2015 yılından itibaren

17 Mazgal delikleri, planlama açısından Messene, Isauria, Oinoanda ve Iassos örnekleriyle benzerlik gösterir (Winter 1971, 174. 190 fig. 164. 186; McNicoll 1997, 227 fig. 52).

ren sürdürülen NekroPergEol projesi kapsamında, Aigai antik kenti nekropolisindeki yüzey araştırması bu sezonda da devam etmiştir. Proje, Aigai Kazı Başkanlığı koordinasyonunda, Stéphane Verger ve Rossella Pace'nin katılımıyla, disiplinler arası yaklaşıma sahip uluslararası bir ekipçe yürütülmektedir. Çalışmalarda, bölgedeki çeşitli yerleşim yerlerindeki ölü gömme uygulamalarını karşılaştırarak; Antik Çağ kültürü ve sosyal yapısının, farklı statüdeki kişiler arasındaki ve taşra yerleşimleri ile merkezi yerleşimler arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması amaçlanmaktadır.

2016 yılı çalışma sezonunda 10,98 ha. genişliğindeki alan belgelenmiştir. Taranan bu alan, sınırları belirlenmiş ve isimlendirilmiş alt alanlara bölünmüştür. Bu alanlar içerisinde tespit edilen birimler sistematik bir şekilde tanımlanmış, fotoğraflanmış ve koordinatları alınıp hâlihazıra işlenmiştir.

Önceki yıl gerçekleştirilen çalışmada kazı süresinin sonlanması sebebiyle arazi taraması bitirilemeyen Alan 4'teki çalışmalar tamamlanmış, bunun dışında Alan 5, Alan 6, Alan 7, Alan 8, Alan 9 ve Alan 10 adı verilen yeni alanlarda çalışmalar yürütülmüştür (Çizim: 2).

Antik yolun kuzey hamamına doğru dirsek yaparak ilerlediği noktada yolun batısındaki 0,61 hektarlık kısma Alan 5 adı verilmiştir. Bu alandaki ölü gömme uygulamalarına ait izlerin oldukça sınırlı olması, buna karşın yapı kalıntılarının yoğun bir şekilde alana yayılması, söz konusu alanın nekropolisin batı sınırını oluşturduğunu düşündürmektedir. Alan 4'ün kuzeybatısında yer alan, 1,80 ha. genişliğindeki Alan 6'da da benzer durumun gözlenmesi, bu alanın nekropolisin kuzeybatı sınırını oluşturduğunu düşündürmektedir. Alan 4 ile Alan 6'nın doğusunda kalan 1,91 ha. genişliğindeki Alan 7, sahip olduğu 7 adet köşeli formda mezar yapısı, 9 adet sanduka mezar, mezarlara ait az sayıda elemanın yanı sıra tespit edilen 5 adet basit yapı kalıntısı ile nekropolisin kuzey sınırını oluşturmaktadır.

Alan 1 ve Alan 3'ün doğusunda kalan, kuzeyde antik yolun sınırladığı 1,10 ha. genişliğindeki alan Alan 8 olarak isimlendirilmiştir. Çeşitli nitelikte ve çok miktarda ölü gömme bulgularına ev sahipliği yapan alandaki basit yapı kalıntıları, söz konusu alanın çok evreli bir kullanıma uğradığını göstermektedir. Alan 8'in doğusunda kalan 2,25 ha. genişliğindeki Alan 9'da, ölü gömme uygulamalarını işaret eden bulguların doğuya doğru azalması ve yerini

basit yapı kalıntılarına bırakması, bu alanın nekropolisin doğu sınırı olduğunu düşündürmektedir. Alan 7'nin doğusunda, Alan 8'in kuzeyinde yer alan 2,72 ha. genişliğindeki Alan 10'da görülen benzer durum, söz konusu alanın nekropolisin kuzeydoğu sınırı olduğunu işaret etmektedir.

2016 yılında yürütülen çalışma sayesinde, güneydoğu sınırı hariç nekropolisin sınırları genel hatlarıyla tespit edilmiştir. Önceki yıl tespit edilen 356 birime ilave olarak 2016 çalışma sezonunda 727 birim daha belgelenmiştir. İki sezonda elde edilen veriler incelendiğinde kentteki yaygın gömü tipinin sanduka mezar olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, nekropolisin hemen her alanında tespit edilen köşeli mezar yapıları, Protogeometrik Dönemden itibaren Kıta Yunanistan'da görülen ve hemen ardından Batı Anadolu'da izlerine rastlanılan "aile mezarlığı" geleneğinin Aigai'daki yansımasıdır.

Proje kapsamındaki antropolojik ve paleopatolojik çalışmalar, Aigai Kazı Başkanlığı denetiminde, Wolf-Rüdiger Teegen ve Stéphane Rottier tarafından yürütülmüştür. Bireye yönelik yaş ve cinsiyet incelemelerinde ek olarak, kemikler üzerinde ölü gömme uygulamaları ve gömü sonrası süreçler hakkında bilgi verebilecek arkeot anatolojik bulgular aranmış ve sağlık durumu, beslenme alışkanlıkları, yaşayış şekli sonucunda kemiklerin üzerinde oluşmuş osteolojik anomaliler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar henüz tamamlanmamıştır.

2017 YILI ÇALIŞMALARI¹⁸

2017 sezonunda, farklı disiplinlerden alanında uzman kişilerce oluşturulan heyet ile, Athena Kutsal Alanı'nda ve nekropoliste arazi çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalara ek olarak, sanat tarihi çalışmaları kapsamında, Aigai ve çevresinde bulunan Türk-İslam eserlerine yönelik tespit ve belgelenmeler gerçekleştirilmiştir. Coğrafya araştırmaları kapsamında, Aigai ören yeri ile çevresindeki modern yerleşimlerin ilişkisi, yerel halkın ören yeri ve

18 2017 yılı çalışmaları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile Manisa Müzesi Müdürlüğü başkanlığında ve Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümünden Yrd. Doç. Dr. Yusuf Sezgin'in bilimsel danışmanlığında yürütülmüştür. Manisa Müzesi yönetimi ve personeline çalışmalar sırasında gösterdikleri kolaylık ve çalışmalara desteklerinden ötürü teşekkür ederiz.

yürütülen çalışmalar hakkındaki algıları ve turizm açısından yaklaşımları incelenmiştir. Aigai buluntusu insan kemikleri üzerine antropolojik ve paleopatolojik çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca, nekropolisteki jeofizik araştırmalar devam etmiştir.

Athena Kutsal Alanı 2017 Yılı Çalışmaları

Yusuf SEZGİN
Mesut EROĞLU
Furkan ZİH

Akropolisin batı köşesinde, tiyatronun doğusunda yükselen bir teras üzerinde uzanan Athena Kutsal Alanı'ndaki çalışmalar, kentten erken dönem için güvenilir verilerin elde edilmesi ve söz konusu alandaki yapıların plan ve stil açısından değerlendirilebilmesi amacıyla başlatılmıştır (Harita: 2.17).

Kutsal alandaki çalışmaların başlangıcında edinilen ilk veri, M.S. 11-12. yüzyıllarda gerçekleştiği anlaşılan Bizans Dönemi tahribatıdır. Diğer taraftan, kentteki mimari kalıntılar yerleşimin M.S. 13. yüzyılda terkedilmesinin ardından çevre yerleşimlerdeki inşaa faaliyetleri için devşirme olarak kullanılmıştır. 20. yüzyılla birlikte bu duruma kaçak kazı faaliyetleri de eşlik etmiştir. Dolayısıyla, alandaki mimari enkaz ancak kısıtlı noktalarda orijinal moloz niteliğindedir. Bu durum, alandaki anıtsal yapıların stil kritiği ve analogik değerlendirmesi için oldukça detaylı bir belgeleme çalışmasını gerekli kılmaktadır.

Alanda yürütülen ilk çalışma, enkaz üzerindeki bitki örtüsünün kaldırılması olmuştur. Sonrasında, günümüze ulaşan enkaz hiçbir mimari kalıntıya dokunulmadan yerden ve havadan yapılan fotogrametri çalışmaları sayesinde 3D ve ortofoto olarak kayıt altına alınmış ve çizimleri yapılmıştır (Resim: 5). Ayrıca, temizlik sırasında yapıların açığa çıkartılan kısımları koordinatlandırılmış ve taş plan çizimleri tamamlanmıştır (Çizim: 3).

Athena Kutsal Alanı 100x40 m. ölçülerinde bir teras üzerine oturmaktadır. Kutsal alanın güney sınırını oluşturan teras duvarında yürütülen çalışmalar sonucunda, duvarın aslında akropolisi çevreleyen erken dönem savunma sisteminin bir parçası olduğu, Hellenistik Dönemdeki yeni ve daha geniş savunma hatlarının inşasıyla birlikte önemini yitirerek kutsal alanı destekleyen bir teras duvarına dönüşmüştür (Çizim: 4).

Athena Kutsal Alanı, akropolis içerisinde konumlanması bakımından Atina, Rhodos, Assos, Pergamon, Phokaia ve Miletos gibi kentlerle benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan, tiyatro üzerindeki bir terasa oturması ve "L" planlı stoası ile planlama açısından Pergamon Athena Kutsal Alanı ile benzerlik göstermektedir¹⁹. İki katlı *stoanın* yüksekliği, çatı sistemi hariç 7,70 m.dir. Alt kat Dor düzeninde iken, ikinci kat İon düzeninde tasarlanmıştır. *Stoanın* 65 m. uzunluğunda ve 6,75 m. genişliğindeki kuzey kanadı, 32,50 m. uzunluğunda ve 6,75 m. genişliğindeki doğu *stoa* ile birleştiği noktadaki enkaz içerisinde, kalp şeklinde bir adet köşe sütunu parçası teşhis edilmiştir. Dor düzenindeki *stoanın* iç kısmındaki sütun sırasının İon düzeninde olmalıdır. Söz konusu yapı muhtemelen M.Ö. 2. yüzyıl ortasından (Prusias tahribatı) hemen sonra inşa edilmiştir.²⁰ *Stoanın* günümüze ulaşan kalıntıları incelendiğinde duvar örgü tekniği, *geison* ve sütun stilleri bakımından Atina'daki II. Attalos Stoası ile benzerlik göstermektedir.

Kutsal alana girişi sağlayan *propylon*, *stoanın* kuzey kanadının arka duvarına dayanmaktadır (Çizim: 3). 2,30 m. genişliğindeki kapı eşiği, *stoanın* *stylobate* seviyesindedir. Çalışmalar sırasında söz konusu eşiğin 7,60 m. batısında, geç evredeki *propylon*a ait bir eşik daha tespit edilmiştir. M.S. 17 depreminde sonra inşa edildiği düşünülen yeni *propylon* 5,85x7,75 m., eşiği 2,10 m. genişliğindedir. Erken evredeki orijinal *propylon*a ait eşiğin üzerinde tespit edilen zıvana yuvası, *stoanın* arka duvarı boyunca uzanmaktadır. Ortostatik blokların oturtulmasında kullanıldığı anlaşılan bu delikler, yeni *propylonun* inşasıyla birlikte erken *propylonun* duvar örülerek kullanıma kapatıldığını göstermektedir.

Athena Tapınağı: M.Ö. 280 civarına ait bir yazıtta kentteki Athena Kutsal Alanı'nın varlığından söz edilmektedir. Söz konusu yazıtta, iki kopya halinde hazırlanan stellerden biri Kurtarıcı Zeus Altarı'nın yanındaki Athena Kutsal Alanı'na dikilsin ifadesi yer almaktadır. Bu açıdan kentte, M.Ö. 280 yıllarında bir Athena Kutsal Alanı ve Zeus Altarı bulunduğu anlaşılmaktadır²¹. Temel seviyesine kadar tahrip olan Athena Tapınağı'nın planının açığa çıkartılması

19 Radt 2014, 189. 200 fig. 1,29.

20 Bohn - Schuchhardt 1889, 37 Abb. 38.2; Hansen 1971, 70.

21 Malay - Riel 2009, 42-43 figs. 1-2. 5.

ve belgeleme çalışmalarının yürütülebilmesi amacıyla, 2017 sezonunda yapının duvarları temizlenerek açığa çıkarılmıştır.

11,60x20,20 m. genişliğindeki podium üzerinde yükselen tapınağın ölçüleri 7,15x14,45 m.dir. Kuzeybatı-güneydoğu aksındaki tapınağa ait enkaz içerisindeki mimari bulgular yapının Dor düzeninde bir *templum in antis* olduğunu düşündürmektedir. Tapınağın girişinin doğu kenarda olması kuvvetle muhtemeldir. Podyum ve tapınağın duvarları, kesme blok taşların enine ve boyuna yerleştirildiği *pseudo-isodomik* örgü tekniğindedir (Resim: 6.1-3). Yapının *naos* temelinin Magnesia Artemis Tapınağı ve Pergamon Büyük Altarı örnekleri gibi²² ızgara planlı bir altyapı sistemine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, tapınak temel duvarları ile podyum duvarları arasında, 60-70 cm. kalınlığında ve 1,25-1,30 m. uzunluğundaki atkı duvarları aralıklı olarak yerleştirilmiştir. Bu uygulama yapıyı statik olarak güçlendirmek için yapılmış olmalıdır (Resim: 6.4). Podyumun dış sınırı ile tapınağın duvarları arasındaki mesafe bütün kenarlarda 1,30 m.dir. Dolayısıyla, *stylobate* seviyesindeki *ptero-roma*, Pergamon Athena Tapınağı'nda olduğu gibi bütün kenarlarda eşittir.

Tapınakta yürütülen çalışmalar sırasında, *pronaosun* kuzey duvarı içinde M.Ö. 2-1. yüzyıllar arasına tarihlenen on yedi adet bronz sikke bulunmuştur (Resim: 7). Adak sikkesi olduğu düşünülen buluntu grubu, muhtemelen tapınağın onarımı veya yeniden inşası sırasında bırakılmış olmalıdır. Tapınağın *krepidomasında* ve *stoanın stylobate* düzleminde uygulanan kırlangıç kuyruğu kenetlerden bazıları açıkta bırakılmıştır (Resim: 8). Bu önemli ayrıntı, Hekatomnid Dönemine tarihlenen Sinuri Stoası'nda, Labraunda Zeus Tapınağı'nda ve Halikarnassos'taki Maussoleion *krepidomalarında* görülmektedir. Pergamon Athena Tapınağı *krepidomalarında* da görülen bu sıra dışı uygulama, Hekatomnidler ile bağdaştırılan İonia Rönesansı'ndaki bazı mimari eğilimler, Pergamon üzerinden Aigai'ı etkilemiştir. Ayrıca, yine *stoada* ve tapınağın *krepidomasında* yatay döküm kanalına sahip zıvana yuvaları uygulanmıştır. Hellenistik Dönem'de yaygın olarak karşımıza çıkan bu uygulama Pergamon Athena Tapınağı *krepidomasında* da kullanılmıştır²³.

22 Çetin 2007, 44. 46-47 res. 3-4. 7-8.

23 Pedersen 2004, 417-424 figs. 5. 8-10. 14-17.

Altar: Athena Tapınağı'nın doğusunda yer alan enkaz içerisinde bir altara ait olduğu anlaşılan mimari kalıntılar tespit edilmiştir. Tapınak ile aynı aks üzerine oturan 8,75x9 m. ölçülerindeki yapının duvar kalınlığı 80 cm.dir (Çizim: 3; Resim: 5). Duvarlarda, özenli şekilde işlenmiş kesme blok taşlardan isodomik sıralı bir emplekton örgü tekniği kullanılmıştır. Altar, Anadolu'da Arkaik Dönemden itibaren görülen mimari geleneğin devamı olarak "U" şeklinde plana sahip olmalıdır. Sonuç olarak altar, yukarıda söz edilen yazıtta adı geçen Kurtarıcı (*Soter*) Zeus Altarı ile ilişkilendirilebilir. Bu önerinin doğruluğu sonraki yıllarda yürütülecek kazı ve belgeleme çalışmaları ile sorgulanacaktır.

Nekropolis 2017 Yılı Çalışmaları

Yusuf SEZGİN

Baykal BAŞDEMİR

Ayşe ÇELEBİ

Furkan ZİH

NekroPergEol Projesi kapsamında Aigai nekropolislerinde yürütülen yüzey araştırması, 2017 sezonunda da devam etmiştir. Toplam sekiz adet yeni alan belirlenmiştir (Çizim: 4). Bu alanlar içerisindeki çeşitli mezar yapıları, megalitik bir yapı, eski arkeolojik kazı çalışmalarından kalan bulgular, kaçak kazı izleri, *in-situ* olmayan blok veya mimari elemanlar, Antik yollar, modern yapılar gibi bütün materyal kültür öğeleri ve coğrafi veri Aigai hâlihazır haritasına aplane edilmiştir. Ayrıca fotoğraf ve tanımlamaları veri tabanına eklenmiştir. Bu yıl yürütülen çalışmada 1053 adet birim, toplamda ise 2136 adet birim kayıt altına alınmıştır. Ayrıca iki ayrı alanda kazı çalışması yürütülmüştür. Bunlardan "Area 15 Monument 1647", mezar podyumuna ait alçak duvarlar, temel dolgusu ve döşeme taşları açığa çıkartılmıştır. "Area 1, Building 002" numaralı yapı ise 19.-20. yüzyıllara ait bir hayvan damı veya çobanlara ait mevsimlik bir evdir. Proje kapsamında arkeoloji ve ilgili diğer disiplinlerdeki çalışmalar sürdürülmektedir.

2016-2017 YILLARI TOPLUMSAL ÇALIŞMALAR

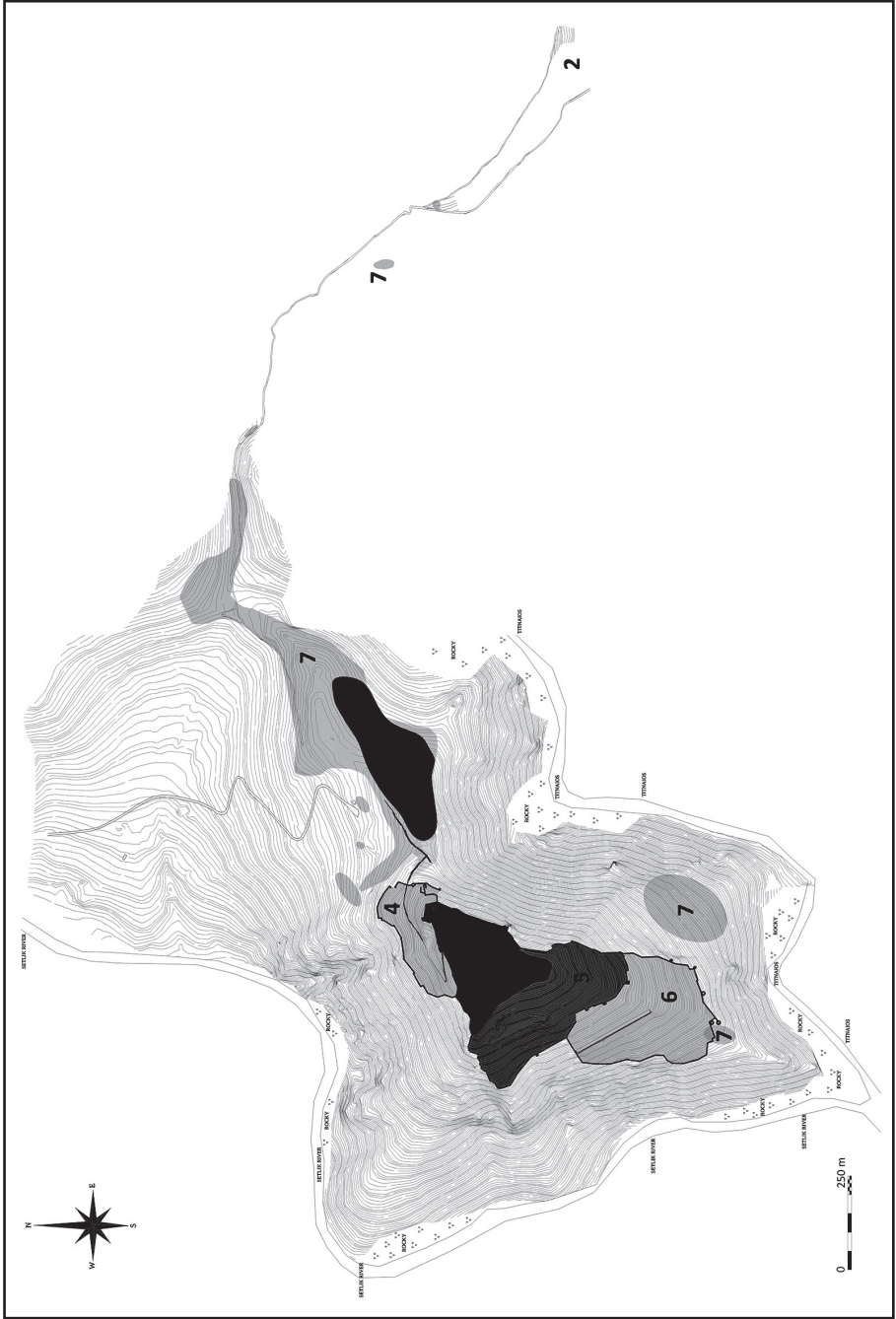
2004 yılından beri sürdürülmekte olan arkeolojik çalışmalar sonucunda önemli oranda veri ve eser elde edilmiştir. Bu sebeple inceleme ve yayım ça-

lişmalarına da son yıllarda ağırlık verilmektedir. Bilimsel alışmalar sonucunda üretilen bilginin hem topluma hem de bilimsel camiaya aktarılmasına yönelik olarak 2016-2017 yıllarında farklı etkinliklerde bulunulmuştur. Bilimsel toplantı ve yayınların yanı sıra, başta Manisa ile İzmır halkına yönelik bilgilendirme ve tanıtım etkinlikleri ve gezileri düzenlenmektedir. Özellikle de bu illerdeki öğrenciler ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik gezilerden oldukça olumlu sonuçlar alınmaktadır. Ayrıca ocuklar ve kadınlar başta olmak üzere Aigai çevresindeki köylerin halkına yönelik tanıtıcı ve eğitici faaliyetler özellikle önemsenmektedir. Aigai antik kentinin ve yürütülen bilimsel çalışmaların sonuçlarının yerel, ulusal ve uluslararası basında ve sosyal medyadaki görünürlüğü son yıllarda oldukça artmıştır. Kültürel gelişmeye yönelik bu çabaların yanında, kazı ekibi tarafından doğrudan veya dolaylı olarak yürütülen sosyal yardım projelerinin ve bölgedeki kırsal turizmin geliştirilmesi için gösterilen çabaların da topluma faydalı olması umulmaktadır.

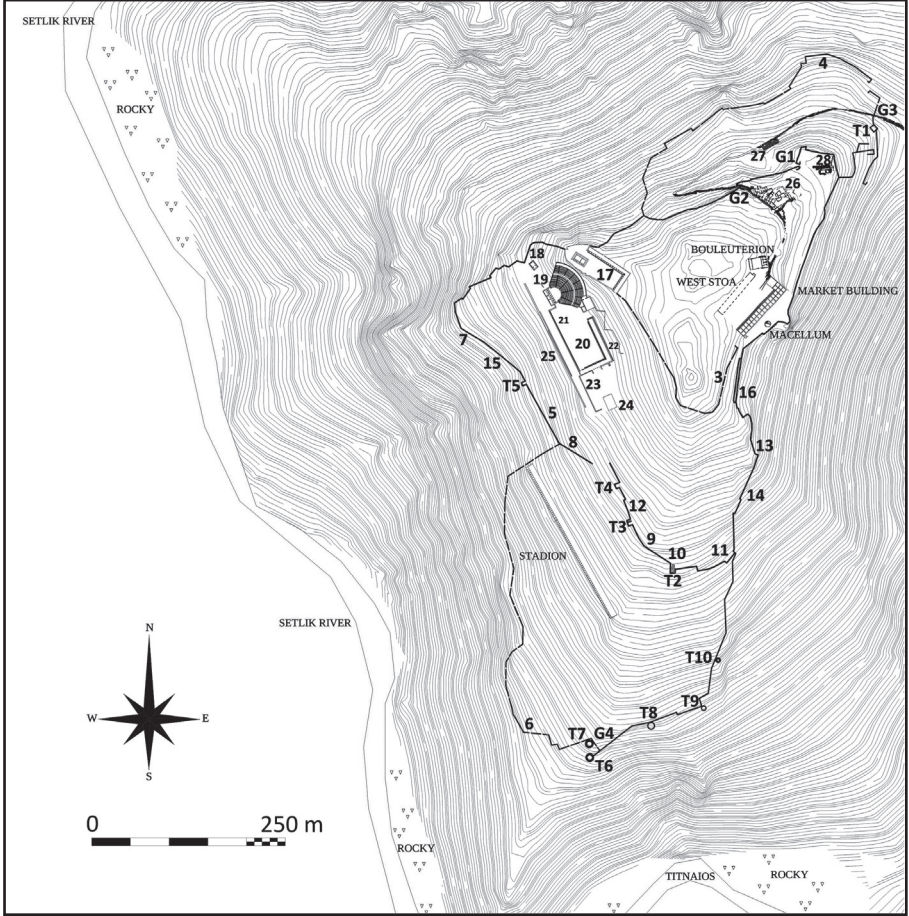
KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

- AKARCA 1998, A. Akarca, *Yunan Arkeolojisinin Ana çizgileri: şehir ve Savunması* (Ankara 1998).
- BERLET 1912, O. Berlet, "Karten und Plne", in: A. Conze (ed.), *Stadt und Landschaft, AvP 1, 1* (Berlin 1912) 35-42.
- BOHN - SCHUCHHARDT 1889, R. Bohn - C. Schuchhardt, *Altertümer von Aegae* (Berlin 1889).
- CONZE 1913a, A. Conze, "Die Stadt", in: A. Conze (ed.), *Stadt und Landschaft, AvP 1, 2* (Berlin 1913) 145-364.
- CONZE 1913b, A. Conze, "Die Stadt", in: A. Conze (ed.), *Stadt und Landschaft, AvP 1, Tafeln* (Berlin 1913).
- ÇETİN 2007, C. etin, "Stunlu-Avlulu Altarlarda Altyapı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47, 2, 2007, 27-47.
- HANSEN 1971, E. V. Hansen, *The Attalids of Pergamon* (Ithaca, London 1971).
- HANSEN 2006a, M. H. Hansen, *Polis: an Introduction to the Ancient Greek City-State* (Oxford 2006).
- HANSEN 2006b, M. H. Hansen, *The Shotgun Method: The Demography of the Ancient Greek City-State Culture* (Columbia 2006).

- HANSEN 2013, M. H. Hansen, "Greek City-States", in: P. F. Bang – W. Scheidel (eds.), *The Oxford Handbook of the State in the Ancient Near East and Mediterranean* (Oxford 2013) 259–278.
- KLEINER 1968, G. Kleiner, *Die Ruinen von Milet* (Berlin 1968).
- LAWRENCE 1979, A. W. Lawrence, *Greek Aims in Fortification* (Oxford 1979).
- MAHER 2012, M. P. Maher, *The Fortifications of Arkadian Poleis in the Classical and Hellenistic Periods* (Unpublished Phd Thesis, The University Of British Columbia 2012).
- MALAY – RICL 2009, H. Malay – M. Ricl, "Two New Hellenistic Decrees from Aigai in Aiolis", *EpigrAnat* 42, 2009, 39–60.
- MARTİN 1956, R. Martin, *L'urbanisme dans la Grèce antique* (Paris 1956).
- McNICOLL 1997, A. W. McNicoll, *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates* (Oxford 1997).
- PEDERSEN 2004, P. Pedersen, "Pergamon and The Ionian Renaissance", *Ist-Mitt* 54, 2004, 409–434.
- PIRSON 2014, F. Pirson, "Hellenistik Dönem Pergamonu'nda Kentsel Alan ve Şehircilik", in: F. Pirson – A. Scholl (eds.), *Pergamon. Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent* (Istanbul 2014) 208–227.
- RADT 2002, W. Radt, *Pergamon: Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları* (Istanbul 2002).
- RADT 2014, W. Radt, "Antik Pergamon Kentinin Konumu ve Gelişimi", in: F. Pirson – A. Scholl (eds.), *Pergamon. Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent* (İstanbul 2014) 188–205.
- REINACH *et al.* 1887, E. Pottier – S. Reinach – A. Veyries, *La nécropole de Myrina, Texte* (Paris 1887).
- SCHUCHHARDT 1912, C. Schuchhardt, "Historische Topographie der Landschaft", in: A. Conze (ed.), *Stadt und Landschaft, AvP* 1, 1 (Berlin 1912) 61–143.
- SCRANTON 1941, R. L. Scranton, *Greek Walls* (Cambridge 1941).
- WINTER 1971, F. E. Winter, *Greek Fortifications* (Toronto 1971).

Harita 1: Aigai antik kenti hâlihazır haritası.

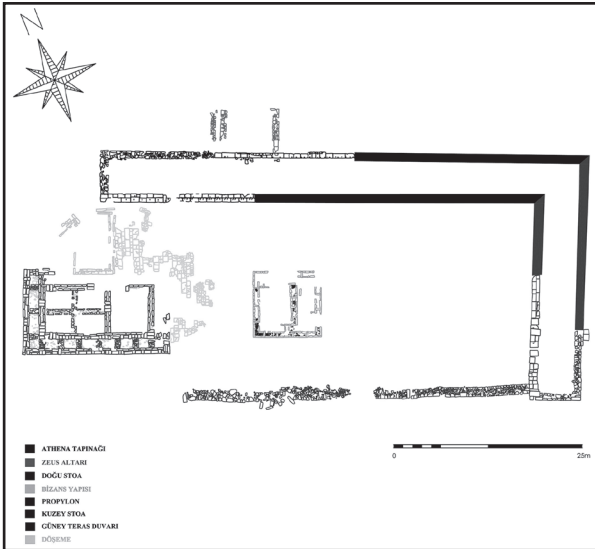
Harita 2: Aigai antik kenti, savunma sistemi ve yapıları içeren detaylı harita.

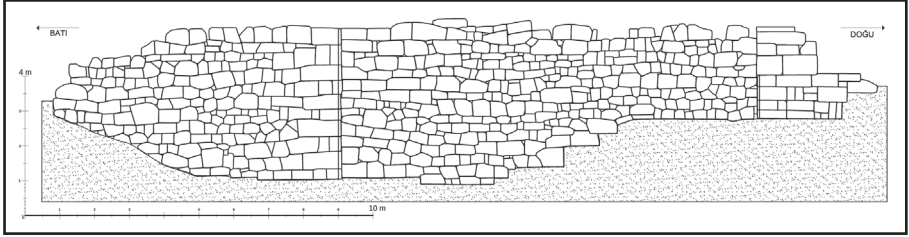
Çizim 1: T3 isimli kule, cephe çizimi.

Çizim 2: 2016 yılı çalışmasında nekropoliste sınırları belirlenen ve belgelenen alanlar.

Çizim 3: Athena Kutsal Alanı, yapı kalıntılarını gösteren taş plan çizimi.

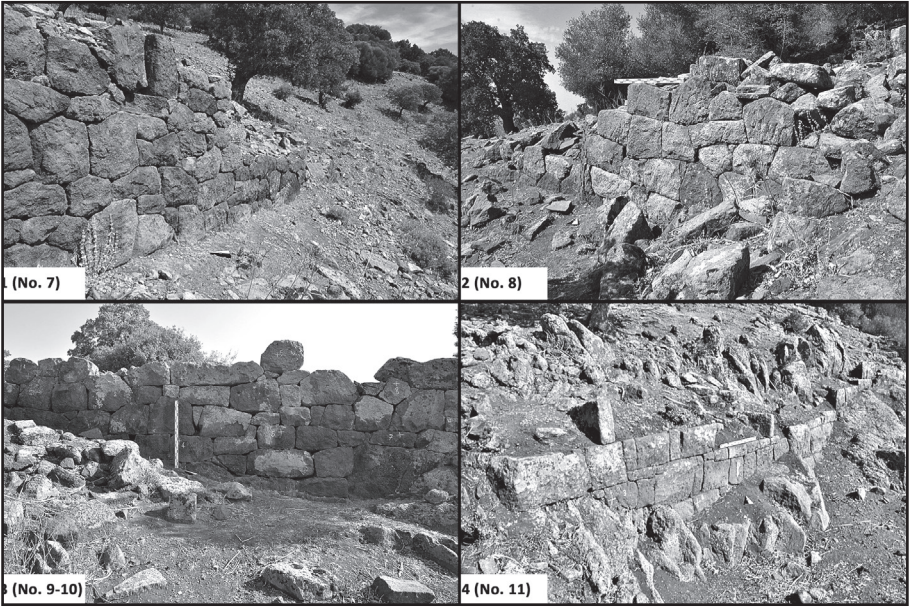
Çizim 4: Athena Kutsal Alanı güney sınırındaki teras duvarının cephe çizimi (doğu kısmı).

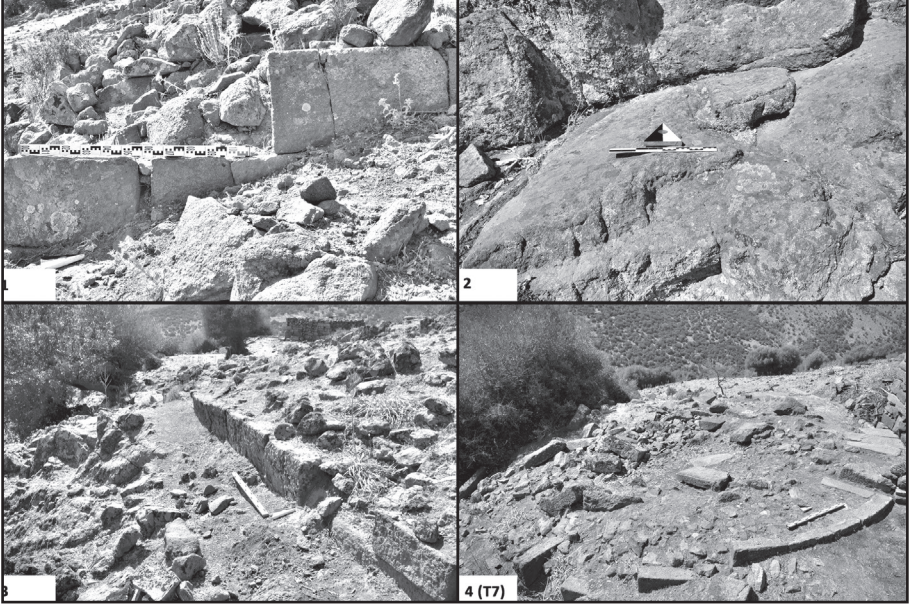
Çizim 5: 2017 yılı çalışmasında nekropoliste sınırları belirlenen ve belgelenen alanlar.

Resim 1: Market binasının güneybatı yakınında yer alan ve Lesbos tipi polygonal örgüye sahip olan duvar.

Resim 2: Güney yamaçtaki diateikhisma üzerinde uygulanan farklı duvar örgü teknikleri.

Resim 3: Güney yamaçta uzanan dış sura ait duvar temelleri ve anakaya üzerine yapılmış temel yatağı; güney uçtaki kapıyı koruyan yuvarlak kuleye ait duvar temeli.

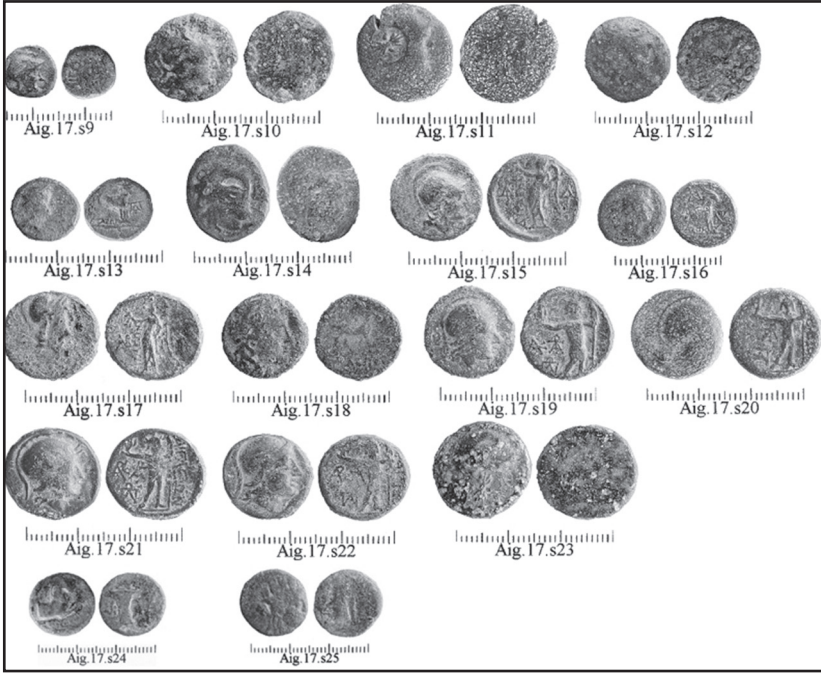
Resim 4: *Gymnasion* teras duvarının polygonal örgüye sahip kuzeybatı kısmı ve duvar cephesindeki mazgal deliği.

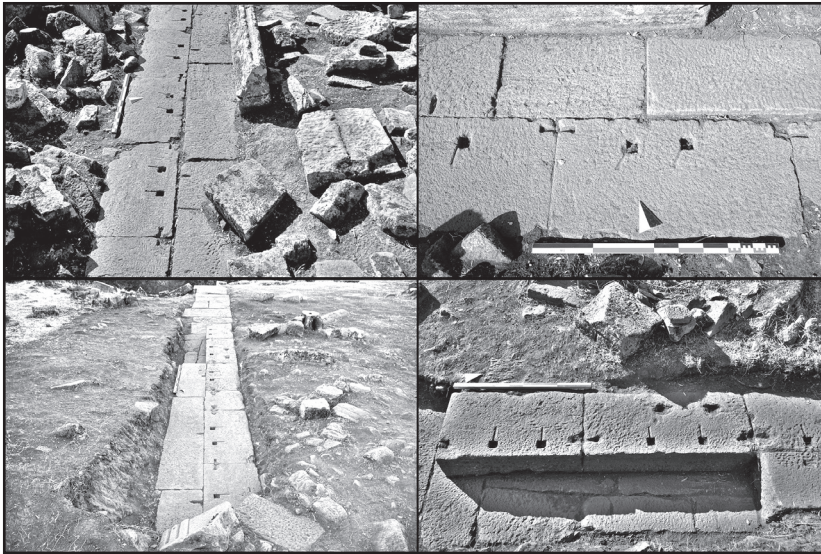
Resim 5: Athena Kutsal Alanı, temizlik sonrası ortofoto belgeleme çalışması.

Resim 6: Athena Tapınağı, podium duvarları ve tapınak temel duvarları ile bu iki temel duvarı arasında uzanan destek duvarları.

Resim 7: Athena Tapınağı, *pronaosun* kuzey duvarı içinden ele geçirilen 17 adet bronz sikke.

Resim 8: Athena Tapınağı *krepidomasında* ve stoanın *stylobate* düzleminde görülen kırılmaç kuyruğu kenet yuvaları ile yatay döküm kanalına sahip zivana yuvaları

ISSN 1017-7655

9 771017 765008